

Малишкін О.І.,

д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Державний університет інфраструктури і технологій (м. Київ)

Крилова І.А.,

студентка ФУПТ, 5 курсу, спец. 071 «Облік і оподаткування»,
Державний університет інфраструктури і технологій (м. Київ)

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК В УКРАЇНІ

Оподаткування прибутку компаній здійснюється за допомогою відповідного механізму, який характеризується як система спеціально розроблених і законодавчо закріплених форм і методів оподаткування юридичних осіб. Одним з важелів такого механізму виступав і продовжує бути облік із звітністю з цього податку. Мова в цих тезах йде про облік і звітність прибутку з метою оподаткування, а не фінансової звітності.

Дослідження обліку і звітності з податку на прибуток підприємств, що спрямовані на оптимізацію відносини бізнесу і держави, була і залишається актуальним предметом наукових пошуків. На різних етапах його досліджували вітчизняні науковці К. Безверхий, Ф. Бутинець, Е. Гейер, І. Жураковська, М. Коцупатрий, В. Сердюк та ін. З позицій більш ніж 20 річного досвіду застосування різних моделей оподаткування прибутку підприємств України, корисним для вироблення стратегії розвитку обліку в оподаткуванні є аналіз основних змін, які відбувалися на етапах його розвитку.

У період 1991–1996 років існувала бухгалтерська модель обрахунку бази оподаткування, з початку доходу, а згодом – прибутку. Роль декларації виконував розрахунок податку, який подавався разом із бухгалтерською звітністю до податкового органу. Він застосовувався всіма платниками податку на дохід (прибуток) – підприємствами, організаціями. Податковий розрахунок з податку на прибуток здійснювався за методологією бухгалтерського обліку того часу – виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг зменшувалася на суми собівартості, загальногосподарських витрат, позареалізаційних та інших витрат. Сума податку до сплати визначалася множенням бази на ставку.

У період 1997–2010 років законодавчо було введено нові правила обрахунку прибутку, до оподаткування з метою платежу до бюджету. Законом про оподаткування прибутку підприємств № 283 від 1997 року було введено стрижневі поняття і, відповідно, показники декларацій того періоду – «валовий дохід», «валові витрати», «амортизація». З'явилася вимога щодо ведення окремого від бухгалтерського так званого податкового обліку доходів, витрат і амортизації.

Такі правила не збігалися с бухгалтерським порядком формування прибутку, який продовжував існувати у дореформених параметрах. На цьому тлі точилися палки дискусії і серед практиків, і теоретиків обліку й

оподаткування щодо доцільності такого підходу податкового законодавства. Проте, ми віддаємо перевагу тим авторам і експертам, які стверджували необхідність окремого податкового обліку податку у той період. Адже, бухгалтерський облік, як постачальник інформації для обрахунків доходів і витрат до 2000 року перебував на рейках радянських правил. Продовжувало діяти Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні від 1992 року № 250, яке було калькою аналогічного положення, затвердженого радою міністрів колишнього СРСР. Лише прийняття у 1999 році закону про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні № 996 і згодом національних стандартів обліку, дозволяло створити нову базу для податку на прибуток.

Функції звіту для податкового органу виконувала декларація про прибуток підприємства, яка застосовувався всіма платниками податку на прибуток підприємств, крім страховиків, банківських установ і підприємств, основною діяльністю яких є виробництво сільськогосподарської продукції. Для таких було встановлено окремі порядки складання декларацій.

У той період, як і в інші, не було розроблено типових форм реєстрів обліку, що ускладнювало на перших порах порядок обрахунку показників декларації. Проте, українські експерти пропонували кілька варіантів таких реєстрів, які засовувалися у практиці доволі успішно – сприймалися податковими органами на місцях як доказ правильності розрахунків податку.

У період з 2011–2017 років найвагоміша подія – набрання чинності норм Податкового кодексу України, завдяки якому відбулася зміна методології податкових розрахунків з податку на прибуток. З метою складання декларації з податку на прибуток в Україні з 2011 року започатковано бухгалтерську базу доходів і витрат. Прибуток оподатковуваний визначався через коригування доходів і витрат на податкові різниці. Щоправда, проіснував цей порядок фактично лише для звітності за 2014 рік.

З 2015 року підприємствами застосовується модернізований бухгалтерський порядок визначення бази оподаткування – вже не доходи і витрати, а сума прибутку до оподаткування зі звіту про фінансові результати. Остання піддається коригуванням за нормами розділу 3 ПКУ. До того ж, постійно зменшувалася ставка податку, яка на 2017 рік складає 18 %.

Зазначені заходи законодавця протягом попередніх періодів мали б сприяти привабливості українських підприємств для інвесторів з метою стимулювання розвитку економіки. Проте відсутність грамотних рекомендацій податкового органу і міністерства фінансів щодо обліку, не сприяло реалізації задумів законодавців.

Таким чином, протягом більш ніж 20 річного періоду в українському законодавчому просторі відбулися зміни, які ми називаємо змінами пошуку привабливої системи оподаткування з різних боків – держави, бізнесу, фахівців обліку і звітності. На перетині їх інтересів і формується узгоджена податкова політика держави.